

Saavutettavuus videoissa - Webinaari 26.11.2019

Sisällys

Saavutettavuus videoissa - Webinaari 26.11.2019.....	1
Aluksi.....	1
Mikä saavutettavuus?.....	1
Videoita koskeva lainsäädäntö	2
Tekstivastine	2
Tekstitys tekstivastineena.....	3
Käytännön esimerkkejä.....	3
Esimerkkejä.....	3
Tekstittäminen YouTubessa.....	4
Vinkkejä tekstitykseen	4
Linkkejä ja vinkkejä	5

Aluksi

Tervetuloa seuraamaan webinaarisarjamme viimeistä osaa. Tämän kerran webinaarissa käsittelemme saavutettavuutta videoiden kannalta. Kouluttajina tässä webinaarissa on Merja Hakanen ja Hanna Frilander.

Aluksi muistellemme ihan lyhyesti mitä saavutettavuus on ja mitä aiemmissa webinaareissa on käyty tähän mennessä. Käymme läpi myös saavutettavuuslainsäädäntöä tarkemmin videoiden kohdalla, koska siellä on muutamia yksityiskohtia, jotka on hyvä tietää videoihin liittyen.

Saavutettavissa videoissa puhuttaessa tulee joka välissä esiin termi tekstivastine. Käymme läpi mitä se tarkoittaa sekä lopuksi katsomme ihan käytännön esimerkkejä, miten tekstitys tai tekstivastine voidaan toteuttaa.

Mikä saavutettavuus?

Webinaarisarjamme aiemmissa osissa olemme tutustuneet saavutettavuuteen yleisesti ja tutustuneet sitä käsittelevään lainsäädäntöön yleisesti. Lisäksi olemme katsoneet esimerkkejä, kuinka saavutettavia asiakirjoja voi tehdä Microsoft Wordin avulla ja miten Power Point-esitysmateriaalista saa saavutettavampaa. Kolmannessa webinaarissa kävimme läpi saavutettavien sisältöjen laatimista verkkosivustoilla, jossa esimerkkinä käytettiin Wordpress-julkaisualustaa. Lisäksi kävimme läpi, miten Moodle-oppimisympäristössä voi tehdä saavutettavaa opetussisältöä. Esittelimme myös muutamia tarkistustyökaluja, joilla voi arvioida sivuston helppokäyttöisyyden tilaan. Tämän webinaarin aihe on lisäksi videot ja tarkoitus on antaa tällä kokonaisuudella sellainen perusta, jolla pääsee saavutettavuustyössä alkuun.

Laki digitaalisten palveluiden tarjoamista on tullut voimaan keväällä 2019 ja muun muassa julkisten organisaatioiden tulee noudattaa sitä. Saavutettavuusvaatimukset kattavat verkkosivustot ja niillä olevat palvelut, kuten lomakkeet sekä asiakirjat, mutta toki yksi ehkä haasteellisimmista voi olla saavutettavien videoiden tekeminen. Tässä syynä on myös pieni kielialueemme. Esimerkiksi englannin kielellä tehtyihin videoihin saa jo erilaisia automaattisempia tekstitystoimintoja, mutta esimerkiksi Microsoftin sovellukset eivät vielä tue puhutun suomen kielen tekstittämistä suomeksi.

Saavutettavan materiaalin tuottamisessa opetukseen tulee siis materiaalista tehdä saavutettavaa. Kannattaa myös huomioida se, että jos opetuksessa käyttää esimerkiksi muun toimijan tekemää videomateriaalia tai linkittää muiden materiaaleihin, niin valitsee lähteeksi mieluummin saavutettavia videoita.

Videoita koskeva lainsäädäntö

Verkkosivuilla julkaistavat videot ja äänitallenteet tulee olla saavutettavia 23.9.2020 mennessä. Vanhoja videoita tai äänitallenteita ei tarvitse lain näkökulmasta tehdä saavutettavaksi, mutta muista ilmoittaa tästä materiaalista saavutettavuusselosteessa. Toki on hyvä ajatus alkaa tuottaa jo nyt saavutettavaa video- ja äänimateriaalia.

Saavutettavuuteen liittyvä lainsäädäntö määrittelee mitä mediasisältöä saavutettavuusvaatimukset koskevat. Teknisissä ohjeissa käytetyt termit ovat suhteellisen vaikeaselkoisia ja käytetään termejä kuten aikasidonnainen media. Tällä tarkoitetaan siis seuraavanlaista mediaa: pelkkää äänitallennetta eli esimerkiksi podcasteja, ääni- ja kuvatallennetta eli videota sekä pelkkää kuvatallennetta eli videota, jossa ei ole ääntä. Tällaisia ovat esimerkiksi animaatiot sekä lisäksi videot, joissa on vuorovaikutuselementtejä. Näihin materiaaleihin pitää olla tarjolla tekstivastine. Suositeltava tapa on tekstittää, mutta katsotaan kohta mitä muita tapoja voi olla.

Lainsäädännöstä on rajattu pois sellainen media, joka on suoraa aikasidonnaista. Tämä tarkoittaa siis reaaliajassa pidettävää videoneuvottelua tai webinaaria, jota ei tallenneta tai julkaista uudelleen. Jos tällainen reaaliaikainen esitys, kuten webinaari tallennetaan, tulee siihen antaa tekstivastine 14 päivän sisällä julkaisemisesta.

Tekstivastine

Tekstivastineen pitää olla mahdollisimman täsmällinen vastine äänisisällöstä ja siinä pitää myös mm. kertoa, kuka on kulloinkin äänessä, jos se ei ole ilmeistä. Tekstivastineen pitää löytyä äänilähetyksen välittömästä yhteydestä. Teksti voi olla verkkosivun omaa sisältöä tai esimerkiksi erillinen (saavutettava) tiedosto.

Tekstivastine esimerkiksi animaatioon tai muuhun videoon, jossa ei ole ääntä, pitää olla kuvaileva eli sen pitää kertoa mitä videolla tapahtuu. Eli tekstityshän voidaan käsittää lähes sanatarkaksi toistoksi puhutusta sisällöstä, mutta käsitykseni mukaan tekstivastine saa olla hieman vapaampi, kunhan videon keskeinen sisältö tulee ilmi. Esimerkiksi jos tekee videon, jossa opastaa, vaikka kuinka asiakirja tallennetaan ilman puhetta, niin tämän tekstivastine voi olla tekstinä annetut ohjeet vaiheittain, kuinka tallennus tehdään. Tekstivastine pitää sijoittaa videon tai muun median

välittömään läheisyyteen, jotta sen voi löytää helposti. Tekstivastineet annetaan sillä kielellä, mitä kieltä mediassakin on käytetty. Suomeksi puhuttuun videoon annetaan suomenkielinen tekstivastine.

Eli siis kaikesta tällaisesta media-aineistosta pitää antaa tekstivastine, ellei tekstivastineen laatiminen aiheuta kohtuutonta rasitetta. Toisaalta, voi olla tilanne, että julkisen organisaation laatima media-aineisto on jo kirjoitetun tekstin mediavastine. Video on voitu laatia helpottamaan ymmärtämään pitkää tekstiä tai video kuvaa tekstinä kirjoitettuja toimintaohjeita käytännössä. Näissä tapauksissa video pitää merkitä selkeästi mediavastineeksi.

Mainitsin yleistä saavutettavuutta käsittelevässä webinaarissa, ettei julkinen organisaatio voi välttyä saavutettavuusvaatimuksilta julkaisemalla materiaalia kolmannen osapuolen alustalla. Tämä tarkoittaa myös sitä, että jos julkinen organisaatio julkaisee materiaaliaan mm. omalla YouTube-kanavallaan, tulee näidenkin videoiden tai podcastien noudattaa saavutettavuusvaatimuksia. Muista myös esim. YouTuben omat ehdot, esimerkiksi lapsille suunnatun materiaalin merkitseminen.

Tekstitys tekstivastineena

Muun muassa saavutettavuusvaatimukset.fi-sivusto suosittelee, että tekstivastineet tehdään tekstittämällä video. Jos tarkkoja ollaan, niin säädöksissä puhutaan tekstivastineista, ja esimerkiksi ohjevideoiden kohdalla kannattaa miettiä, että saako käyttäjä enemmän hyötyä siitä, että videon sisältö on annettu samassa yhteydessä vaiheittaisina kirjallisina ohjeina, kuin tekstitettyinä videona.

Tekstitykset voidaan tehdä videoihin niin sanotusti open captions-tyylillä, jolloin tekstitys lisätään suoraan videoon videon editointivaiheessa tai closed captions-tyylillä, jolloin tekstitys tehdään videon päälle. Tällä tavalla esimerkiksi YouTuben videot ovat tekstitetty ja voit itse käyttäjänä päättää pidätkö tekstityksen päällä vai et.

Käytännön esimerkkejä

Gradian videoaineisto on pääsääntöisesti olla YouTubessa, Moniviestimessä tai Microsoftin järjestelmissä, joista suositeltavin vaihtoehto on Stream. Tekstitykset Moniviestimeen ja Streamiin tehdään erillisellä tekstitystiedostolla. YouTubessa on oma kätevä tekstitystoiminto, jonka avulla tekstityksen tekeminen videoon on kätevämpää. Materiaalin lopussa on linkit tällä hetkellä oleviin ohjeisiin. Ja pian näytän myös esimerkkejä, mitä tekstitys tarkoittaa käytännössä.

Esimerkkejä

Erillisen tekstitystiedoston laatiminen on hieman haastavaa. Jos teillä on tiedossa parempia keinoja tekstitystiedoston tekemiseen suomen kielellä automaattisemmin, niin mielelläni otamme vastaan vinkkejä. Itse olen laatinut näitä tiedostoja manuaalisesti, mikä on tietenkin hyvin hidasta työtä. Tällaisissa erillisissä tekstitystiedostoissa on ideana määritellä tarkoilla kellonajoilla, milloin tekstitys näkyy videolla, eli määritellään tekstitysrivin aloitus- ja lopetusajat. Kirjoita myös varsinainen tekstitys. Esimerkkinä oleva tekstitystiedosto on tehty tekstinä ja tallennettu .webvtt-muotoon. Tekstityksen saa tällä tavalla muun muassa Streamiin ja Moniviestimeen, johon lataat tämän tallennetun tiedoston videon tekstityskenttään.

Tekstittäminen YouTubessa

Tekstitys Youtubessa onnistuu erillisellä tekstitystiedostolla, joten jos se tiedosto on jo valmiina, niin käytä sitä samaa tiedostoa myös YouTubessa, jos videosi on tallennettu useampaan alustaan. YouTubessa on kuitenkin mielestäni kätevä oma tekstitystyökalu, jolla voit laatia videoiden tekstitykset suoraan YouTube-alustalla.

Katsotaan YouTuben oma [ohjevideo tekstitysten laatimiseen YouTubessa](#).

Vinkkejä tekstitykseen

Tekstitystä tehdessä kannattaa huomioida, että tekstin lukemiseen kannattaa varata tietty aika. Tekstitystiedostoja laatiessa määritellään, kuinka kauan tekstitys näkyy videolla, ja tälle ajalle kannattaa varata vähintään 3 s per rivi. Tekstitysrivejä ei kannata olla yli kahta, joten yksittäiselle kohtaaukselle aikaa varataan siis vähintään 6 sekuntia. Rivillä ei kannata olla yli 37 merkkiä, jotta sen ehtii lukea ajassa.

Muista myös, että jos lisää linkkejä videoihin tai podcast-aineistoon, käytä edelleen niitä kuvailevia linkkejä. On parempi kuvata linkkitekstissä, mitä linkin takaa löytyy esimerkiksi ”katso video tekstivastineen lisäämisestä” kuin pelkkä katso video. Voit hyödyntää myös upotuksia. Jos lataat videon verkkosivullesi suoraan tiedostona tai jonkun erillisen videosoitimen kautta, varmista, että käyttämäsi elementti tai soitin soveltuu saavutettavan materiaalin toistamiseen ja soitin itse on käytettävyydeltään saavutettava.

Materiaalista löytyy linkit tämän hetkisen tiedon mukaisiin ohjeisiin tekstitysten laatimiseen Moniviestimessä, Streamissa sekä Youtubessa. Lisäksi suosittelen tutustumaan saavutettavuusvaatimukset.fi-sivuston osiota lait ja standardit, jossa on oma sivunsa videoiden ja äänilähetysten saavutettavuudesta.

Tässä webinaarissa olemme tutustuneet media-aineistoihin liittyvää saavutettavuusasioihin. Olennainen asia on, että video ja äänitallenteista tulee tehdä tekstivastine. Suositeltava tapa on tekstittää, ja se voidaan tehdä ainakin erillisellä tekstitystiedostolla tai tekstitysapuvälineillä. Vieraskielisillä, kuten englanniksi, on jo paljon erilaisia apukeinoja automaattisten tekstitysten luontiin, mutta nämä menetelmät eivät vielä tue suomen kielistä tekstitystä. Lainsäädäntö käyttää kuitenkin termiä tekstivastine ja jossain tapauksissa voi olla järkevämpi laittaa tekstivastine video- tai äänitallenteen välittömään yhteyteen tekstinä, esimerkiksi tiedostona tai verkkotekstinä.

Kiitos, kun olet seurannut tätä webinaarisarjaa. Jos sinulla on kysyttävää saavutettavuustyöstä Gradiassa, ota yhteyttä.

Linkkejä ja vinkkejä

Saavutettavien media-aineistojen laatimisen vinkkejä:

- <https://www.saaeutettavuusvaatimukset.fi/lait-ja-standardit/videoiden-ja-aanilahetysten-saaeutettavuus/>
- Youtuben ohje tekstitykseen
<https://support.google.com/youtube/answer/2734796?hl=fi>
- Moniviestimen ohje tekstitykseen
<https://www.jyu.fi/digipalvelut/fi/ohjeet/moniviestin-ohjeet/tekstitys>
- Streamin ohje tekstitykseen <https://docs.microsoft.com/fi-fi/stream/portal-add-subtitles-captions>